

หน่วยที่ 2

หลักการออกแบบ

หัวข้อเรื่อง (Topics)

2.1 ความหมายของหลักการออกแบบ	2.2 หลักการออกแบบ
2.3 ความสมดุล	2.4 สัดส่วน
2.5 ความกลมกลืน	2.6 ความขัดแย้ง
2.7 จังหวะ	

แนวคิดสำคัญ (Main Idea)

การออกแบบในทางทฤษฎีอาจจะแบ่งความหมายออกเป็น 2 นัย ความหมายแรกหรือความหมายที่เข้าใจโดยทั่วไปคือศิลปะประยุกต์ (Applied Art) หมายถึงการวางแผนสร้างสรรค์รูปแบบ โดยวางแผนจัดส่วนประกอบของการออกแบบให้สัมพันธ์กับประโยชน์การใช้สอยวัสดุ และการผลิต เช่น การออกแบบเก้าอี้ ซึ่งเป็นงานออกแบบโครงสร้างเพื่อให้นั่งได้ในขณะเดียวกันเก้าอี้ต้องมีความงามด้วย หรือการ

**ออกแบบโปสเตอร์ คือต้องสวยและดึงดูดความสนใจ
ของคนได้ด้วย**

สมรรถนะย่อย (Element of Competency)

- 1.1 เพื่อให้เข้าใจความหมายของหลักการออกแบบ
การสร้างความสมดุล และสัดส่วนใน
องค์ประกอบศิลป์สำหรับงานคอมพิวเตอร์**
- 1.2 เพื่อให้เข้าใจการสร้าง ความกลมกลืน ความ
ขัดแย้ง จังหวะ จุดเด่นและการเน้นใน
องค์ประกอบศิลป์สำหรับงานคอมพิวเตอร์**

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives)

- 1. อธิบายความหมายของความสมดุลและสัดส่วน
ในงานศิลปะได้**
- 2. อธิบายความหมายของความกลมกลืน ความ
ขัดแย้ง จังหวะ จุดเด่นและการเน้นในองค์ประกอบ
ศิลป์สำหรับงานคอมพิวเตอร์ได้**
- 3. บอกประเภทของความสมดุลได้**
- 4. นำหลักเกณฑ์การสร้าง ความสมดุลและสัดส่วน
มาสร้างสรรค์ในองค์ประกอบศิลป์สำหรับงาน
คอมพิวเตอร์ได้**

5. วิเคราะห์ความกลมกลืน ความขัดแย้ง จังหวะ จุดเด่นและการเน้นในองค์ประกอบศิลป์สำหรับงาน คอมพิวเตอร์ได้

งานด้านศิลปะอาจจะเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็น ผู้ที่สร้างสรรค์ผลงานขึ้นมา หรือแม้กระทั่งผู้ชมหรือผู้ศึกษางานด้านศิลปะ โดยสิ่งทีบุคคลทั้ง 2 ฝ่าย จะสัมผัสคุณค่าของผลงานศิลปะนั้นอยู่ใน 2 มุมมอง ไม่ว่าจะเป็นมุมมองทางด้านรูปทรง หรือมุมมองถึงคุณค่าเรื่องราว ของชิ้นงานศิลปะในแต่ละแขนงที่เกี่ยวข้อง โดยทั้งสองหลักการขององค์ประกอบ ศิลป์จะมีความสำคัญ มีคุณค่า หรือมีความสวยงามมากน้อยแตกต่างกันไป แล้วแต่

การจัดองค์ประกอบศิลป์ (Art Composition) ต้องคำนึงถึงหลักการและกฎเกณฑ์ขององค์ประกอบศิลป์ โดยเฉพาะคุณค่าทางศิลปะ ซึ่งประกอบด้วยคุณค่าทางด้านเนื้อหาที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราวหรือ

แนวคิดแฝงไว้ในผลงานที่ศิลปินผู้สร้างสรรค์ชิ้นงานนั้น ๆ ต้องการสื่อความหมายหรือจะแสดงออกมาให้ผู้พบเห็นได้สัมผัสและรับรู้ได้โดยอาศัยรูปลักษณะ ที่เกิดจากการจัดองค์ประกอบศิลป์เข้ามาเป็นส่วนร่วมหลักในตัวชิ้นงานหรือสัมพันธ์กับเนื้อหาเรื่องราวที่น่าสนใจ เพราะอาจจะทำให้งานศิลปะนั้นขาดคุณค่าด้านความงาม ดังนั้นการจัดองค์ประกอบศิลป์จึงมีความสำคัญในการสร้างสรรค์ชิ้นงานศิลปะ

โดยมีหลักการและกฎเกณฑ์ขององค์ประกอบศิลป์ที่สำคัญ ดังนี้

ความสมดุลหรือดุลยภาพ (Balance)

ซึ่งความสมดุลแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะที่สำคัญ

ดังนี้...

ความสมดุลหรือดุลยภาพ (Balance) หมายถึง

น้ำหนักที่เท่ากันขององค์ประกอบศิลป์ โดยไม่เอนเอียงไปมาในมุมหนึ่ง ในงานศิลปะที่ความสมดุลยังรวมไปถึงการประสานกลมกลืนกัน ความพอเหมาะ

รูปโดยแกนทั้งสองข้างสมดุลกันมองดูเป็นธรรมชาติในทางงานศิลปะมักจะพบความสมดุลประเภทนี้อยู่ในลวดลายตกแต่ง หรือองค์ประกอบต่าง ๆ ในงานศิลปะนั้นจำเป็นต้องพิจารณาถึงจุดศูนย์ถ่วง

น้ำหนัก การทรงตัว ให้ดูสมดุลและเป็นธรรมชาติมากที่สุด ไม่หนักไป แนนไป เบาหรือน้อยไป ภาพจะดูไม่สมดุล กระเทวหรือบิดบังความงามออกไป

ภาพ : ความสมดุลแบบสมมาตร (Symmetry Balance)

ที่มา : www.pinterest.com

2.1.2 ความสมดุลสมมาตร (Asymmetry Balance) หรือ ความสมดุลแบบซ้ายขวาไม่เท่ากัน คือ การวางรูปโดยแกนทั้งสองข้างไม่สมดุลกัน มองดูไม่เป็นธรรมชาติ เหมือนกับใช้องค์ประกอบศิลป์ที่ไม่เหมือนกัน แต่มีความสมดุลกัน อาจเป็นการใช้ความสมดุลด้วยน้ำหนัก หรือการใช้สมดุลด้วยความรู้สึกก็ได้ วิธีจัด องค์ประกอบให้เกิดความสมดุลแบบอสมมาตร อาจทำได้โดยการเลื่อน หรือย้ายแกนไปด้านใดด้านหนึ่ง ให้น้ำหนักมากกว่า ภาพวาดที่มองเห็นจะมีความแปลก เตละตา หรือชวนให้เกิดความหลงใหลได้กว่า ภาพปกติ แสดงได้ดังภาพ

ภาพ : ความสมดุลแบบอสมมาตร (Asymmetry Balance)

ที่มา : www.pinterest.com

จังหวะลีลา (Rhythm)

จังหวะลีลา (Rhythm) หมายถึงการเคลื่อนไหวที่เกิดจากการซ้ำกันขององค์ประกอบศิลป์ เป็นการซ้ำกันที่เป็นระเบียบ จากความเป็นระเบียบแบบธรรมดาที่มีช่วงห่างเท่า ๆ กัน ปรับเปลี่ยนมาเป็นระเบียบแบบที่มีความซับซ้อนสูงขึ้น สร้างสรรค์เป็นชิ้นงานศิลปะขึ้นมา โดยในบางครั้งอาจเกิดจากการซ้ำของหน่วยการสลับกันของหน่วยและช่องไฟ หรือเกิดจากการเคลื่อนไหวอย่างต่อเนื่องกันของเส้นสี รูปทรง หรือน้ำหนัก โดยบางครั้งอาจเรียกว่า แม่ลาย ซึ่งการนำแม่ลายมาจัดวางซ้ำ ๆ กัน จนทำให้เกิดจังหวะหรือถ้าเว้นช่วงและจัดจังหวะให้แตกต่างกันออกไป จะเกิดลวดลายที่แสดงออกมาให้เห็นแตกต่างกันออกไปได้อย่างมากมาย แต่ถ้าศิลปินใช้ลวดลายเป็นจังหวะอย่างง่าย ๆ จะทำให้ชิ้นงานนั้น แสดงออกมามองดูรู้สึกผิวเผินไม่น่าสนใจ แลดูเบื่อง่าย เนื่องจากขาดความหมายในตัวชิ้นงานเอง

จังหวะลีลาที่มองดูน่าสนใจ มีชีวิตชีวา ตื่นเต้น ได้แก่...

การเคลื่อนไหวของมนุษย์ สัตว์ การเจริญเติบโตของพืช ใบ กิ่ง ดอก การเต้นรำ ผสมผสานให้ได้มาซึ่งแรงบันดาลใจ ในการสร้างรูปทรงที่ปรากฏ อยู่ในภาพวาดให้มองดูมีความหมาย มีเรื่องราวต่อเนื่องดูน่าสนใจยิ่งขึ้น แสดงได้ดังภาพ

ภาพ : จังหวะลีลา (Rhythm) ที่มา : www.pinterest.com

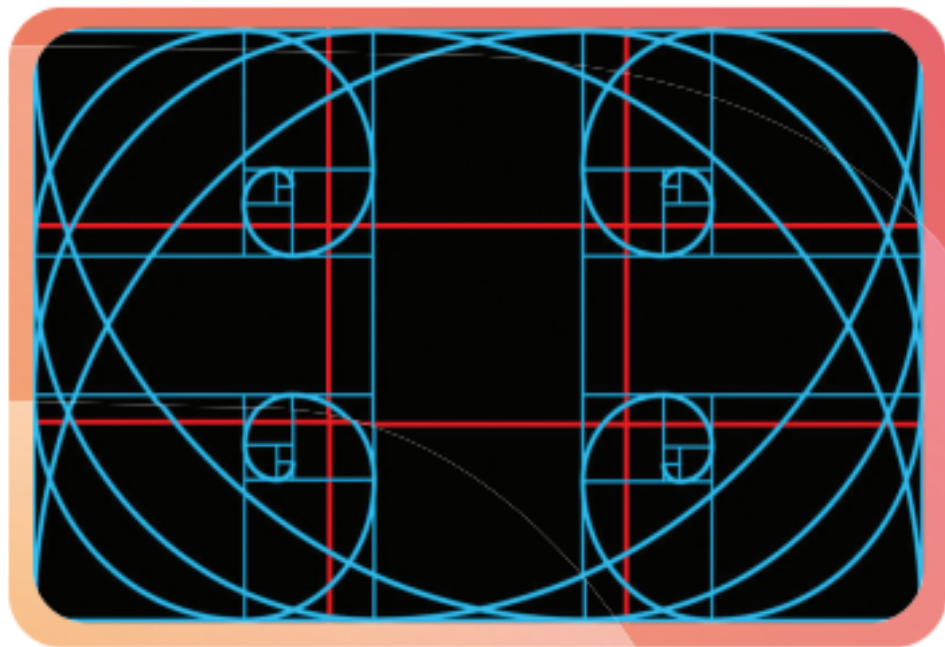

สัดส่วน (Proportion)

สัดส่วน (Proportion) หมายถึง ความสัมพันธ์กันอย่างลงตัว
ระหว่างขนาดที่แตกต่างกันหรือขนาดที่อยู่ในรูปทรงเดียวกัน หรือ
ระหว่างรูปทรงความเหมาะสมพอดี ความกลมกลืนความสัมพันธ์ที่
ปรากฏภายในองค์ประกอบศิลป์ทั้งหลาย ด้วยการพิจารณาจาก
คุณลักษณะ ดังต่อไปนี้

ส่วนแบ่งออกเป็น 2 คุณลักษณะ ได้แก่...

2.3.1 สัดส่วนที่เป็นมาตรฐาน เกิดขึ้นจากรูปลักษณะตามธรรมชาติของคน สัตว์ พืช ซึ่งโดยทั่วไปถือว่าสัดส่วนตามธรรมชาติ จะมีความงามที่เหมาะสมที่สุด หรือจากรูปลักษณะที่เป็นการสร้างสรรค์จากจินตนาการของชาวกรีกโบราณ จนเกิดเป็นกฎในการสร้างสรรค์รูปทรง ที่เรียกว่า สัดส่วนทองคำ (Golden Section) หมายถึง “ส่วนเล็กสัมพันธ์กับส่วนที่ใหญ่กว่า ทำให้ส่วนที่ใหญ่กว่าไปสัมพันธ์กับส่วนรวม” เป็นผลให้การทำให้สิ่งต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นมีสัดส่วนที่สัมพันธ์กันทุกสิ่งอย่างลงตัว แสดงได้ดังภาพ

ภาพ : สัดส่วนทองคำ (GoldenSection)

ที่มา : www.fotofoka.com

2.3.2 สกัดส่วนจากความรู้สึก เป็นสัดส่วนที่จะช่วยเน้นอารมณ์ความรู้สึกให้เป็นไปตามความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของศิลปิน โดยนำเอาเรื่องราวอารมณ์และความรู้สึก ถ่ายทอดลงบนชิ้นงานที่ต้องการให้ชิ้นงานนั้น ๆ มีลักษณะแตกต่างกันไป เช่น ศิลปินชาวกรีก เน้นความงามตามธรรมชาติมาผสมลงไปในรูปทรง แสดงให้เห็นถึงความเสมือนจริง ส่วนศิลปินชาวแอฟริกัน เน้นความรู้สึก จิตวิญญาณ ความน่าสะพรึงกลัว ลักษณะของชิ้นงานจึงมีสัดส่วนที่ต่างไปจากธรรมชาติที่มีอยู่ทั่วไป

แสดงได้ดังภาพ

ภาพ : สกัดส่วนจากความรู้สึก
ที่มา : www.pinterest.com

เอกภาพ (Unity)

เอกภาพ (Unity) หมายถึง ความเป็นหนึ่งเดียวขององค์ประกอบศิลป์ ทั้งด้านรูปลักษณ์และด้านเนื้อหาเรื่องราว เป็นการประสานหรือจัดระเบียบของส่วนต่าง ๆ ให้เกิดความเป็นงานศิลปะที่ไม่อาจแบ่งแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ การสร้างเอกภาพเกิดขึ้นมาจากความสับสน ความยุ่งเหยิง ความขัดแย้ง นำมาจัดให้เป็นระเบียบและดูสวยงามใหม่เพื่อให้เกิดการรวมตัว สามารถเชื่อมโยงส่วนต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กันอย่างลงตัว

เอกภาพของงานศิลปะมีอยู่ 2 ประเภท ดังนี้...

2.4.1 เอกภาพของการแสดงออก หมายถึง การแสดงออกโดยมีจุดมุ่งหมายเดียว มุ่งมั่นแน่วแน่แสดงออกถึงความเรียบง่าย ซึ่งงานศิลปะชิ้นหนึ่งจะแสดงออกมาหลายความคิด หรือหลายอารมณ์ไม่ได้ เพราะจะทำให้เกิดความสับสน ขาดเอกภาพ การแสดงออกทำให้รู้ถึงความเป็นตัวตนหรือลักษณะเฉพาะตัวของศิลปินผู้สร้างสรรค์ชิ้นงานที่มีเอกภาพออกมาได้

แสดงได้ดังภาพ

ภาพ : เอกภาพของการแสดงออก ที่มา : www.pinterest.com

2.4.2 เอกภาพของรูปทรง หมายถึง องค์ประกอบศิลป์ที่เกิดจากการรวมตัวกันอย่างเป็นระเบียบและมีดุลยภาพประกอบขึ้นเป็นรูปทรงผ่านทางอารมณ์ของศิลปิน อีกทั้งยังกล่าวว่าเอกภาพของรูปทรง เป็นสิ่งที่ศิลปินใช้สื่อความหมายเพื่อแสดงออกถึงเรื่องราว อารมณ์และความคิดสร้างสรรค์ออกมาทางชิ้นงาน

ซึ่งมีหลักการและกฎเกณฑ์ขององค์ประกอบศิลป์ ในการสร้างเอกภาพของรูปทรงอยู่ 2 กฎเกณฑ์ด้วยกัน ดังนี้

2.4.2.1 กฎเกณฑ์ของการขัดแย้ง (Opposition) ซึ่งมีหลักการ 4 แบบ ดังนี้

- 1) การขัดแย้งของชนิด
- 2) การขัดแย้งของขนาด
- 3) การขัดแย้งของทิศทาง
- 4) การขัดแย้งของพื้นที่ว่าง หรือจังหวะ

นอกเหนือจากกฎเกณฑ์หลัก คือ การขัดแย้งและการประสานแล้ว

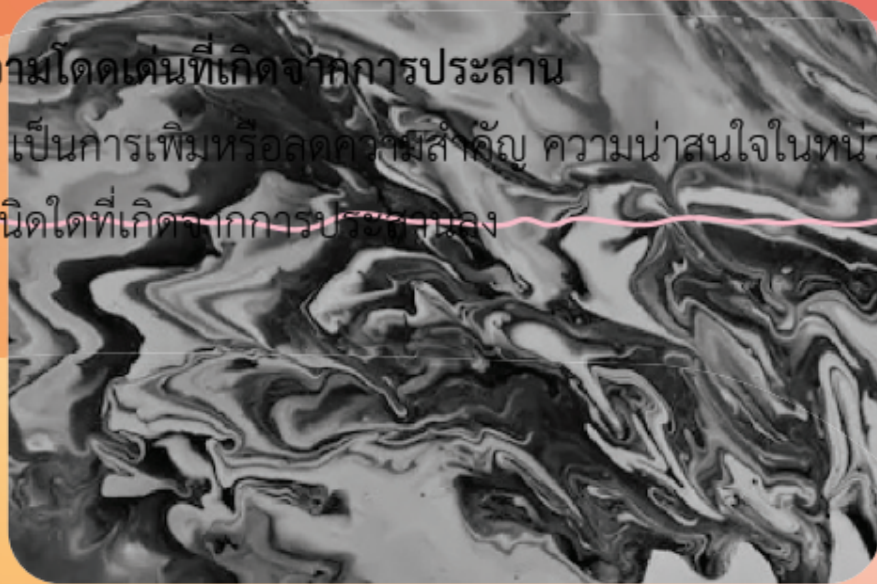
ยังมีกฎเกณฑ์รองอีก 2 แบบ ดังนี้

2.4.2.2 กฎเกณฑ์ของการประสาน (Transition) ซึ่งมีหลักการ 2 แบบ ดังนี้

- 1) การเป็นตัวกลาง (Transition) เป็นการทำให้สองสิ่งที่ยึดแย้งกันสามารถอยู่รวมกันได้ เช่น สีขาวและสีดำ โดยการใช้สีเทาเป็นตัวกลาง
- 1) ความโดดเด่นที่เกิดจากการขัดแย้ง
- เป็นการเพิ่มหรือลดความสำคัญ ความน่าสนใจในหน่วย
- กว่าเดิมและได้ทั้งภาพความขัดแย้งลง

2) ความโดดเด่นที่เกิดจากการประสาน

เป็นการเพิ่มหรือลดความสำคัญ ความน่าสนใจในหน่วยหรือชนิดใดที่เกิดจากการประสานลง

ภาพ: การเป็นตัวกลาง (Transition) ที่มา: www.crazylady.com

- 2) การซ้ำ (Repetition) เป็นการจัดวาง หน่วยหรือชนิดที่มีลักษณะเหมือนกันตั้งแต่ 2 หน่วย ขึ้นไป เป็นการสร้างเอกภาพในงานศิลปะที่ง่ายที่สุด แต่ผลลัพธ์ที่ได้ออกมาอาจดูไม่น่าสนใจ หรือทำให้ผลลัพธ์ที่ได้ออกมาดูไม่มีชีวิตชีวาก็เป็นได้

2. การผันแปร (Variation) เป็นการเพิ่มความขัดแย้งลงในหน่วยหรือชนิดที่ซ้ำกัน เพื่อป้องกันไม่ให้ผลงานทางศิลปะดูน่าเบื่อหรือไม่มีชีวิตชีวา ทำให้มีความน่าสนใจมากขึ้นกว่าเดิม
การผันแปรมี 4 แบบ ดังนี้

- 1) การผันแปรของรูปลักษณะ
- 2) การผันแปรของขนาด
- 3) การผันแปรของทิศทาง
- 4) การผันแปรของจังหวะ

ภาพ : การผันแปร (Variation)
ที่มา: www.unsplash.com

ข้อควรระวัง ! ของกฎการผันแปรรูปลักษณะ จะต้องคงคุณลักษณะของการซ้ำไว้ ถ้ารูปมี การผันแปรไปมาก การซ้ำจะหมดไปกลายเป็นการจัดแย้งเข้ามาแทน และถ้าหน่วยหนึ่งหรือชนิดหนึ่งมี การผันแปรอย่างรวดเร็ว หรือมีความแตกต่างจากหน่วยหรือชนิดอื่นมาก ๆ ผลงานชิ้นนั้นอาจจะกลายเป็น ความเป็นเด่น เป็นการสร้างเอกภาพด้วยความขัดแย้งตามมาด้วย

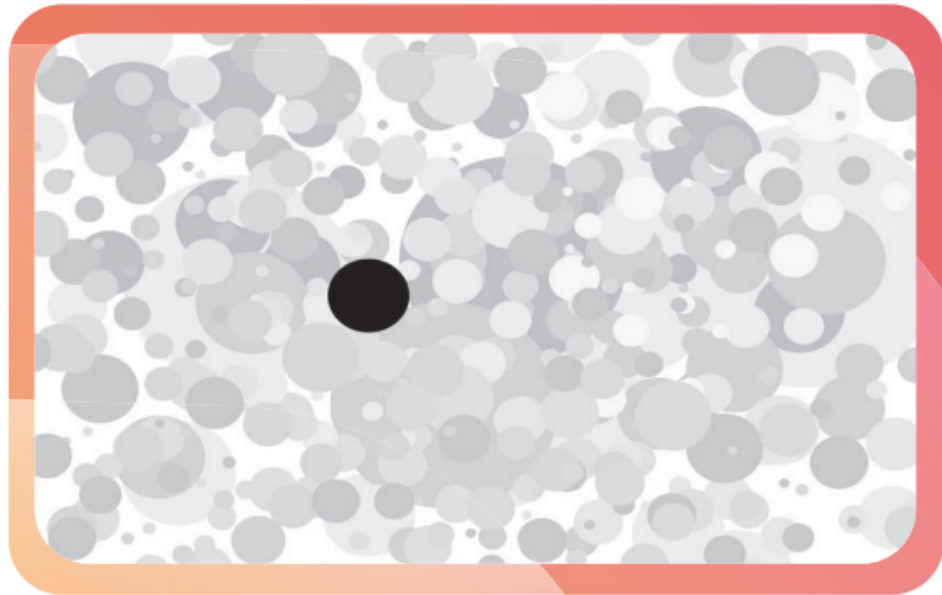
การเน้น (Emphasis)

การเน้น (Emphasis) หมายถึง การกระทำให้ผลงานออกมาเด่นหรือเป็นพิเศษกว่าปกติ ซึ่งในงานศิลปะจะต้องมีการเน้นส่วนใดส่วนหนึ่งหรือจุดใดจุดหนึ่งให้มีความเด่นชัดมากกว่าเดิม ทำให้ส่วนหรือจุดที่ถูกกลืนไปจากเน้นนั้นหมดความสำคัญ หรือลดทอนความเด่นลงไป ดังนั้น การเน้นส่วนใดส่วนหนึ่งหรือจุดใดจุดหนึ่งเป็นพิเศษกว่าส่วนอื่นหรือจุดอื่นจะทำให้ชิ้นงานนั้นเกิดความสวยงามสมบูรณ์ดูน่าสนใจยิ่งขึ้น

วิธีการเน้นส่วนใดส่วนหนึ่งหรือจุดใดจุดหนึ่งสามารถทำได้ 3 วิธี ดังนี้...

2.5.1 การเน้นด้วยการใช้องค์ประกอบที่ตัดกัน (Emphasis by Contrast) เป็นการเน้น

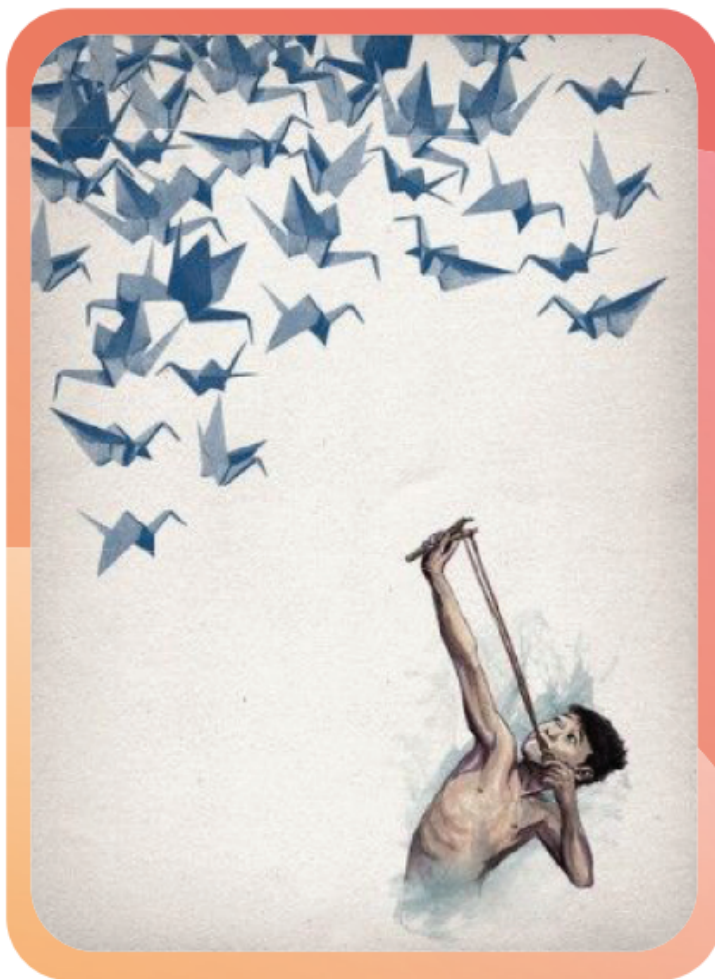
ส่วนที่แปลกและแตกต่างออกไปจากส่วนอื่นๆ ของชิ้นงาน ส่งผลทำให้เกิดจุดสนใจขึ้นใหม่ในผลงานได้ แต่จะต้องคำนึงถึงลักษณะที่แตกต่างของส่วนที่นำมาใช้นั้นด้วยว่า ก่อให้เกิดความขัดแย้งกันในส่วนรวม อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อเนื้อหาของชิ้นงานที่เปลี่ยนไปหรือไม่ โดยศิลปินจะต้องคำนึงถึง ความขัดแย้ง ความแตกต่างกันในบางส่วน และในส่วนรวม ยังคงมีความกลมกลืนเป็นเอกภาพเดียวกันอยู่ในชิ้นงานของตัวเอง แสดงได้ดังภาพ

ภาพ : การเน้นด้วยการใช้องค์ประกอบที่ตัดกัน
ที่มา : www.pinterest.com

2.5.2 การเน้นด้วยการอยู่โดดเดี่ยว (Emphasis by Isolation) เป็นการเน้นเพียงบางส่วนที่ถูกแยกออกไปจากส่วนอื่นของชิ้นงานหรือกลุ่มของชิ้นงาน ทำให้อัตราส่วนนั้นกลายเป็นจุดที่น่าสนใจขึ้นมา เพราะการแยกส่วนออกไปแล้วจะเกิดส่วนที่สำคัญใหม่ขึ้นมา ซึ่งเป็นผลจากความต่างที่ไม่เหมือนกับความต่างด้วยรูปลักษณะหรือตำแหน่งที่จัดวาง ด้วยสาเหตุนี้ รูปลักษณะนั้นไม่จำเป็นต้องแตกต่างจากชิ้นงานอื่น แต่ตำแหน่งการเน้นด้วยการอยู่โดดเดี่ยวจึงกลายมาเป็นจุดที่น่าสนใจขึ้นมา

แสดงได้ดังภาพ

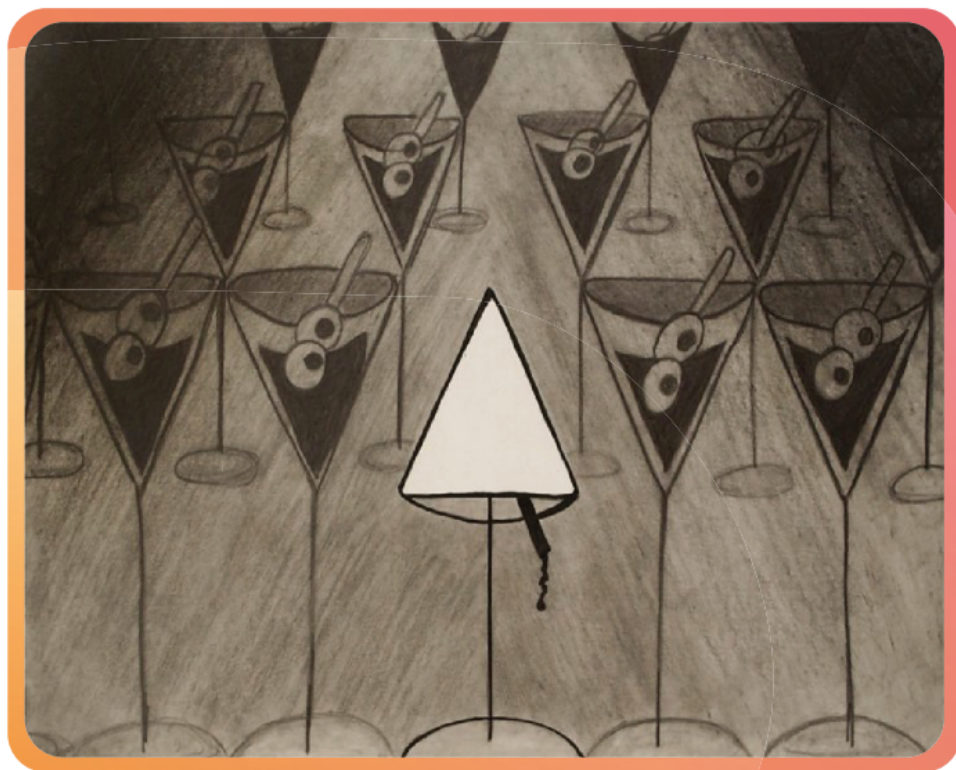

ภาพ : การเน้นด้วยการอยู่โดดเดี่ยว
ที่มา: www.pinterest.com

2.5.3 การเน้นด้วยการจัดวางตำแหน่ง (Emphasis by Placement)

เป็นการจัดวางตำแหน่งที่เหมาะสม เพื่อเน้นจุดสำคัญขึ้นมา แต่ไม่จำเป็นต้องชี้หรือแสดงให้เห็นเด่นชัดจนเกินไป ควรคำนึงว่าเมื่อมีการจัดวางจุดสนใจแล้ว จะต้องพยายามหลีกเลี่ยงไม่ให้อื่นมาดึงความน่าสนใจเดิมออกไป จนทำให้เกิดความสับสนเกิดขึ้นตามมา ซึ่งการเน้นด้วยการจัดวางตำแหน่ง ไม่ว่าจะเป็น เส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว แสงและเงา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของศิลปินแต่ละคน

แสดงได้ดังภาพ

ภาพที่ 2.11 ด้วยการจัดวางตำแหน่ง ที่มา : www.unsplash.com

การจัดองค์ประกอบศิลป์ที่ดี ต้องยึดหลักการและกฎเกณฑ์ขององค์ประกอบศิลป์ที่สำคัญ คือ ความสมดุลหรือดุลยภาพ (Balance) จังหวะลีลา (Rhythm) สัดส่วน (Proportion) เอกภาพ (Unity) และการเน้น (Emphasis) ในการสร้างสรรค์ชิ้นงานศิลปะออกมาให้ดูน่าสนใจและมีคุณค่ามากที่สุด

แบบฝึกหัดหลังเรียนบทที่ 2